ΕΤΟΣ Δ΄. Ἐν Ἡρακλείῳ Κρήτης τῇ 28 Σεπτεμβρίου 1914 ΑΡΙΘ. 197.

ΠΟΙΜΗΝ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΟΝ ΚΗΡΥΓΜΑ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ

ΥΠΟ ΤΗΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗι ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

ΔΑΠΑΝΗι ΤΩΝ ΜΟΝΑΣΤΗΡΙΑΚΩΝ ΤΑΜΕΙΩΝ ΚΡΗΤΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Η ΚΥΡΙΑΚΗ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΟΜΙΛΙΑ ΚΘ΄.

ΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟΝ ΑΙΤΗΜΑ

«***Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον***
» ***δὸς ἡμῖν σήμερον***».

Εἰς τὴν προηγουμένην ὁμιλίαν κατεδείξαμεν ὅτι διὰ τοῦ τετάρτου αἰτήματος αἰτούμεθα παρὰ τοῦ Θεοῦ ἵνα χορηγῇ ἡμῖν τὴν κάθε ἡμέραν πάντα ὅσα εἶναι ἀναγκαῖα καὶ ἀπαραίτητα διὰ τὴν συντήρησιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς. «*Τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*». Ἀλλ᾽ ἤδη γεννῶνται ζητήματά τινα τὰ ὁποῖα καλὸν εἶναι νὰ ἐπιλύσωμεν ἐν τῇ σημερινῇ ταύτῃ ἡμῶν ὁμιλίᾳ.

Ἀφ᾽ οὗ ὁ Θεὸς μόνος εἶναι ὁ διδοὺς ἡμῖν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, τὴν καθημερινὴν ἡμῶν τροφήν, μάταιον καὶ ἀνωφελὲς εἶναι νὰ ἐργαζώμεθα, νὰ ἔχωμεν κόπους καὶ μόχθους καὶ νὰ χύνωμεν καθ᾽ ἑκάστην ἱδρῶτας διὰ νὰ κερδίζωμεν τοῦτον μετὰ δυσκολίας· ἀρκετὸν εἶναι νὰ αἰτώμεθα τοῦτον παρὰ τοῦ Θεοῦ, ἀρκετὸν εἶναι νὰ ἐκπέμπωμεν ἐκ βάθους τῶν καρδιῶν ἡμῶν τὴν ἁπλῆν ταύτην προσευχήν, «*τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς » ἡμῖν σήμερον*». Ταῦτα δυνατὸν νὰ εἴπωσιν οἱ πτωχοί. Ἀλλ᾽ οἱ τοιοῦτοι δέον νὰ μάθωσιν ὅτι καὶ τὴν προσευχὴν ταύτην ὀφείλουσι νὰ ἀπευθύνωσι πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ταὐτοχρόνως καὶ νὰ ἐργάζωνται ἐν μόχθῳ καὶ κόπῳ καὶ ἱδρῶτι πολλῷ, διότι ὅταν ζητῶμεν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον δὲν ζητοῦμεν νὰ βρέξῃ ὁ Θεὸς ἄρτους, ἀλλ᾽ αἰτούμεθα εὐλαβῶς ὅπως ὁ πανά-

γαθος Θεὸς ἡμῶν εὐλογήσῃ τὴν ἡμετέραν ἐργασίαν, εὐλογήσῃ τοὺς κόπους καὶ ἱδρῶτας ἡμῶν, ἵνα μὴ ἀποβῶσιν ἄκαρποι καὶ ἀνωφελεῖς, ἀλλὰ χορηγήσωσιν ἡμῖν τὰ πρὸς συντήρησιν τῆς ζωῆς ἡμῶν ἀπαραίτητα ἐφόδια. Λοιπόν, τὸ αἴτημα, «*τὸν ἄρτον ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*» ἰσοδυναμεῖ πρὸς τό: «Πάτερ ἡμῶν ἐπουράνιε, εὐλόγησον τοὺς κόπους καὶ » τοὺς μόχθους καὶ ἱδρῶτας ἡμῶν ἐξ ὧν ἀπεκδεχόμεθα τὸν ἄρτον ἡμῶν » τὸν ἐπιούσιον».

Ἀλλὰ καὶ οἱ πλούσιοι δυνατὸν νὰ εἴπωσι· διατί νὰ αἰτώμεθα τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἀφ' οὗ ἔχομεν τοῦτον ἐν ἀφθονίᾳ; Ἀλλ' εἶναι ἆρά γε οὗτοι βέβαιοι ὅτι εἶναι ἐξησφαλισμένα τὰ πλούτη καὶ τὰ ἀγαθὰ αὐτῶν, καὶ ὅτι δὲν διατρέχουσι τὸν κίνδυνον νὰ ἀπολέσωσι ταῦτα ἐν μιᾷ στιγμῇ; Πόσαι οἰκογένειαι ἀκμάζουσαι ἄλλοτε δὲν εἶναι σήμερον βυθισμέναι εἰς τὴν ἔνδειαν; Πόσαι οἰκογένειαι ἀνήκουσαι ἄλλοτε εἰς τὰς ἀνωτάτας τάξεις τῆς κοινωνίας δὲν ἔχουσι περιέλθη σήμερον εἰς τοιαύτην δυστυχίαν ὥστε νὰ ἐπαιτῶσιν; Τὰ διάφορα ἀπρόοπτα περιστατικὰ τοῦ βίου ἐπήνεγκαν τὴν ἑαυτῶν καταστροφήν, τὴν ὁποίαν οὐδέποτε ἐφαντάσθησαν, διότι καὶ οὗτοι, ὅπως οἱ πλεῖστοι τῶν πλουσίων, ἐν τῇ ὑπερηφανείᾳ αὐτῶν ἐφαντάζοντο ὅτι οὐδενὸς εἶχον ἀνάγκην, οὐδ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ, καὶ ὅτι τὰ πλούτη αὐτῶν ἦσαν ἀνεξάντλητα.

Λοιπὸν καὶ οἱ πλούσιοι καὶ οἱ πτωχοὶ ὀφείλουσι νὰ λέγωσι. «*Τὸν ἄρτον « ἡμῶν τὸν ἐπιούσιον δὸς ἡμῖν σήμερον*». Καὶ οἱ πλούσιοι ὀφείλουσι νὰ θεωρῶσιν ἑαυτοὺς ἐνώπιον τοῦ παναγάθου Θεοῦ πτωχούς· καὶ αὐτοὶ ὀφείλουσι νὰ προσεύχωνται καθ' ἑκάστην ὅπως ἐξασφαλίζῃ αὐτοῖς τὸν διὰ τὴν ὕπαρξιν αὐτῶν ἀναγκαιοῦντα ἄρτον, ἢ μᾶλλον ὀφείλουσι νὰ αἰτῶνται ὅπως δίδῃ αὐτοῖς τὸν ἄρτον, διότι τὸ ἐξασφαλίζειν αὐτοῖς τὸν ἄρτον εἶναι τοῦτ' αὐτὸ διδόναι τὸν ἄρτον.

Ἀλλὰ ποῖα ἤδη συμπεράσματα δυνάμεθα νὰ ἐξαγάγωμεν ἐκ τῆς μεγάλης ταύτης ἀληθείας; Ἐν πρώτοις, ὅτι ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν Πανάγαθον Θεὸν ἐπὶ ταῖς εὐεργεσίαις ἃς ἐπιδαψιλεύει ἡμῖν, καὶ νὰ εὐχαριστῶμεν αὐτὸν καθ' ἑκάστην· νὰ ἀναγνωρίσωμεν αὐτὸν ὡς τὸν ἐπίσημον εὐεργέτην ἡμῶν, καὶ ἀντὶ νὰ διαθέτωμεν τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ εἰς τὸ νὰ προσβάλλωμεν αὐτόν, ὅπως πράττουσιν οἱ κακοί, νὰ διαθέτωμεν ταύτας τοὐναντίον εἰς τὸ εὐλογεῖν αὐτὸν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας. Ὁ Θεὸς εἶναι πανάγαθος καὶ πανοικτίρμων· ἀγαπᾷ τοὺς δικαίους, τοὺς δὲ ἁμαρτωλοὺς ἐλεεῖ· ἀνατέλλει τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους. Οἱ πάντες λοιπὸν ὀφείλομεν νὰ εὐχαριστῶμεν τὸν πανάγαθον Θεὸν βοῶντες ἀκαταπαύστως· «Εὐχαριστοῦμέν » σοι, ὦ Θεέ, δι' ὅσα ἀγαθὰ ἐπιδαψιλεύεις ἡμῖν καθ' ἑκάστην ἡμέραν· » εὐχαριστοῦμέν σοι ἰδίᾳ διὰ τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ὃν χορηγεῖς ἡμῖν πρὸς » συντήρησιν τῆς ἡμετέρας ζωῆς· εὐχαριστοῦμέν σοι δι' ἐκεῖνον ὃν ἀπέ» στειλας ἡμῖν χθές· εὐχαριστοῦμέν σοι καὶ δι' ἐκεῖνον, ὃν σήμερον ἐξα» πυστέλλεις ἡμῖν· ἐσμὲν δ' ἕτοιμοι νὰ σοὶ εὐχαριστήσωμεν καὶ δι' ἐκεῖ» νον ὃν θὰ ἀποστείλῃς εἰς ἡμᾶς αὔριον· εὐχαριστοῦμέν σοι ἐπὶ πάσαις » ταῖς εὐεργεσίαις σου».

Τοῦ λόγου ὄντος περὶ τοῦ καθήκοντος ἡμῶν τοῦ εὐχαριστεῖν τῷ Θεῷ εὔκαιρον ὑπολαμβάνω ἵνα συστήσω εἰς πάντας τὴν πρὸ τοῦ φαγητοῦ καὶ

μετὰ τὸ φαγητὸν προσευχήν. Δὲν εἶναι δίκαιον, ἀφ' οὗ τὰ πάντα παρὰ Θεοῦ λαμβάνομεν καὶ ἔχομεν, δὲν εἶναι δίκαιον νὰ εὐχαριστῶμεν αὐτῷ διὰ τὴν τροφὴν ἣν χορηγεῖ ἡμῖν, καὶ τῆς ὁποίας θὰ ἤμεθα ἐστερημένοι ἄνευ τῆς θείας αὐτοῦ εὐδοκίας; Ὑμεῖς οἱ πλούσιοι οἱ ἔχοντες τὴν ἡμετέραν τράπεζαν βρίθουσαν ὑπὸ παντοδαπῶν ἐδεσμάτων καθ' ὃν χρόνον οἱ πτωχοὶ ἀποθνήσκουσι τῆς πείνης ἔξωθεν τῆς θύρας ὑμῶν, δὲν θὰ ἦσθε διπλασίως ἀχάριστοι, ἐὰν δὲν ἠθέλετε εὐχαριστῆ τὸν Κύριον, ὅστις τοσαύτην ἐπεδείξατο πρὸς ὑμᾶς ἀγαθότητα, ὥστε ὄχι μόνον τὸ ἀναγκαῖον ἐδωρήσατο ὑμῖν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠφέλιμον καὶ εὐχάριστον; Καὶ ὑμεῖς οἱ πτωχοί, οἱ ἐστερημένοι τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου τούτου, ἐὰν ὁ ἄρτος τὸν ὁποῖον ἐσθίετε εἶναι πικρός,—ἀλλὰ καὶ ποῖος ὑλικὸς ἄρτος δὲν ἔχει τὴν ἑαυτοῦ πικρίαν;—Ἐὰν ἦναι ἄρτος χυδαῖος, ἐὰν ἦναι βρεγμένος ἀπὸ τὰ δάκρυα ὑμῶν, μὴ λησμονεῖτε μεθ' ὅλα ταῦτα, ὅτι εἰς τὸν Θεὸν χρεωστεῖτε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ ὀφείλετε νὰ εὐχαριστῆτε αὐτὸν ἐπὶ τούτῳ.

Ἕτερον συμπέρασμα ἀπορρέον ἐξ ὅσων προηγουμένως εἴπομεν εἶναι τὸ ἑξῆς· ἀφ' οὗ ὁ ἄρτος ἡμῶν προέρχεται ἐκ τοῦ Θεοῦ, ἀφ' οὗ τὰ πάντα ἐξ αὐτοῦ ἀπορρέουσι, τὸ καλλίτερον μέσον τοῦ νὰ ἐπιτυγχάνωμεν εἰς τὰς κοσμικὰς ἡμῶν ὑποθέσεις εἶναι νὰ εἴμεθα στενῶς μετὰ τοῦ Θεοῦ ἡνωμένοι, καὶ νὰ προτιμῶμεν τὴν φιλίαν τοῦ Θεοῦ μᾶλλον παρὰ τὰ ἀγαθὰ τοῦ κόσμου τούτου. Ἀλλὰ τοιαύτη εἶναι ἡ συμπεριφορὰ ἡμῶν; Ἀλλοίμονον! Ὅταν συμφορά τις ἐνσκήψῃ καθ' ἡμῶν, ὅταν ἡ ἔνδεια κρούῃ τὴν ἡμετέραν θύραν, ὅταν ἡ πτωχεία περισφίγγῃ καὶ οὕτως εἰπεῖν, πνίγῃ ἡμᾶς, ἡμεῖς γογγύζομεν κατὰ τῆς θείας Προνοίας, ἀφήνομεν νὰ ἐκραγῇ ἡ ὀργὴ ἡμῶν κατ' αὐτῆς, ἔτι δὲ καὶ βλασφημίας καὶ ἀπειλὰς ἐκστομίζομεν κατὰ τοῦ Θεοῦ! Κατόπιν τούτων προστρέχομεν πότε εἰς τὸ ἓν μέσον καὶ πότε εἰς τὸ ἕτερον, ζητοῦμεν βοηθείας ἐδῶ καὶ ἐκεῖ κρούομεν τὴν θύραν τῶν ἡμετέρων φίλων, οἱ ὁποῖοι συνηθέστατα ὅταν βλέπωσιν ἡμᾶς ἀτυχοῦντας στρέφουσιν τὰ νῶτα, εἰς τὸν μόνον δὲ δυνάμενον νὰ βοηθήσῃ ἡμᾶς, τὸν Θεόν, ἀπαξιοῦμεν νὰ προσδράμωμεν. Καὶ ὅμως ἐν ταῖς τρικυμίαις ταύταις τοῦ βίου εἰς τὸν Θεὸν ὀφείλομεν νὰ προστρέχωμεν, εἰς τὴν θερμὴν καὶ σύντονον προσευχὴν νὰ καταφεύγωμεν καὶ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ ἐν ταπεινώσει καὶ μετανοίᾳ νὰ ἐξαιτώμεθα. Ὁ Θεὸς δὲ τότε θέλει ἐλεήσῃ ἡμᾶς καὶ θέλει ἐξαποστείλῃ ἡμῖν τὸν ἐπιούσιον ἄρτον ἐν ἀφθονίᾳ.

Ὁ Προφητάναξ Δαυῒδ λέγει· «*νεώτερος ἐγενόμην, καὶ γὰρ ἐγήρασα·* » *καὶ οὐκ εἶδον δίκαιον ἐγκαταλελειμμένον, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ζητοῦν* » *ἄρτους*». Καὶ πραγματικῶς οὐδεὶς προστρέχων εὐλαβῶς πρὸς τὸν Θεὸν καὶ ἐξαιτούμενος παρ' αὐτοῦ μετὰ πίστεως καὶ ἐλπίδος τὸν ἐπιούσιον ἄρτον, μένει ἐστερημένος τούτου. Οὐδείς, οὐδ' αὐτός, οὐδὲ τὸ σπέρμα αὐτοῦ ἐλπίζων ἐπὶ Κύριον καταισχύνεταί ποτε, ἀλλ' ἀπολαύει τῶν εὐλογιῶν καὶ τῆς προστασίας τοῦ Θεοῦ.

Λοιπόν, Χριστιανοί μου ἀγαπητοί, μὴ λησμονῶμέν ποτε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ τὴν λέγουσαν· «*ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν* » *δικαιοσύνην αὐτοῦ, καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν*». Ἃς ζητῶμεν κατὰ πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Ἀλλὰ ποῦ εὑρίσκεται ἡ βασιλεία αὕτη τοῦ Θεοῦ; Εὑρίσκεται ἐν τῇ τηρήσει τῶν θείων νόμων, ἐν τῇ ἐκπληρώσει τῶν ἡμετέρων καθηκόντων, ἐν τῇ πράξει τῆς ἀρετῆς. Εὑρί-

σκεται ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ ἀγάπῃ τοῦ πλησίον, ἐν τῇ ὑπομονῇ, τῇ πρᾳότητι, τῇ Χριστιανικῇ ἐγκαρτερήσει, ἐν τῇ ταπεινώσει, ἐν τῇ ἀπονεκρώσει τῶν παθῶν, ἐν τῇ ἁγιότητι. Ἰδοὺ ποῦ εὑρίσκεται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ δικαιοσύνη αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο καὶ πρώτην πάντων ὀφείλομεν νὰ ζητῶμεν, χωρὶς νὰ ἀνησυχῶμεν καὶ ἀγωνιῶμεν διὰ τὰ λοιπὰ διερωτῶντες, *«τί φάγωμεν, ἢ τί πίωμεν, ἢ τί περιβαλώμεθα»*, διότι πάντα τὰ λοιπὰ εἶναι δευτερεύοντα, καὶ θὰ δοθῶσιν ἡμῖν ὡς ἐκ περισσοῦ, ὡς προσθήκη. *«Ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν » δικαιοσύνην αὐτοῦ καὶ ταῦτα πάντα προστεθήσεται ὑμῖν»*.

Ἐὰν δὲ ζητῶμεν μόνην τὴν βασιλείαν ταύτην, ἐὰν μόνην ἔχωμεν φροντίδα πῶς νὰ ἀρέσωμεν τῷ Θεῷ καὶ νὰ ποιῶμεν τὸ θέλημα αὐτοῦ, τότε ὁ πανάγαθος Θεὸς ἡμῶν θὰ εὐλογήσῃ ἡμᾶς. Θὰ εὐλογήσῃ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν ἡμῶν, τὰ εἰσοδήματα ἡμῶν, τὰς οἰκογενείας, τὰ τέκνα καὶ τοὺς οἴκους ἡμῶν. Οὐ μόνον δὲ τὸν ἐπὶ γῆς βίον ἡμῶν εὐλογήσει καὶ ἐμπλήσει πάσης ἀγαθοσύνης, ἀλλὰ καταξιώσει ἡμᾶς καὶ τῶν ἐπηγγελμένων ἀγαθῶν τῆς ἀπολαύσεως ἐν τοῖς οὐρανοῖς. Γένοιτο.

ΛΟΓΟΣ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΕΥΕΡΓΕΤΑΣ

ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΔΩΡΗΤΑΣ

«Δόξα καὶ τιμὴ καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ » τὸ ἀγαθόν». (Ρωμ. 2, 10).

Ἀγαπητοὶ ἀδελφοί.—Δὲν ὑπάρχει ἑλληνικὴ πόλις καὶ χώρα, εἴτε ἐλευθέρα εἴτε ὑπόδουλος, εἰς τὴν ὁποίαν νὰ μὴ βλέπῃ ὁ Ἕλλην μετὰ μεγάλης του εὐχαριστήσεως καὶ ὑπερηφανείας καὶ ἕνα καλλιτεχνικὸν ναόν, ἢ ἕνα μεγαλοπρεπὲς μέγαρον ἀφιερωμένον εἰς τὴν παιδείαν, ἢ ἓν ἄσυλον καλλιμάρμαρον χάριν τῶν ὀρφανῶν, ἢ πρὸς νοσηλείαν τῶν ἀσθενῶν, ἢ πρὸς περίθαλψιν τῶν πτωχῶν καὶ ἀναπήρων. Ποῖος δὲ τὰ ἔχει ἀνιδρύσει καὶ τὰ συντηρεῖ τὰ φιλανθρωπικὰ καὶ ἐκπαιδευτικὰ καὶ κοινωφελῆ ταῦτα καταστήματα; Ἡ εὐλάβεια καὶ ἡ φιλομουσία καὶ ἡ φιλανθρωπία τῶν πλουσίων ὁμογενῶν μας. Ἀπὸ πότε δὲ πρὸ πάντων χρονολογεῖται ἡ ἱστορία τῶν ἐθνικῶν τούτων εὐεργετικῶν ἱδρυμάτων; Πῶς δὲ κατώρθωσαν οἱ ἀοίδιμοι ὁμογενεῖς μας νὰ τὰ ἱδρύσουν; Ποία δὲ εἶναι ἡ ὠφέλειά των πρὸς τὸ Ἔθνος; Περὶ τούτου θὰ διαλάβῃ ὁ σημερινός μας λόγος, ὅστις κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον θὰ εἶναι συνέχεια τῆς ὁμιλίας μας περὶ τῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἐθνικοῦ Στόλου. Μὲ ἄλλας λέξεις ὁ λόγος οὗτος

θὰ εἶναι σύντομος ἔκθεσις τῶν ὡραίων ἐκδηλώσεων τῆς ἑλληνικῆς γενναιοδωρίας κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας.

Ἦτο, ἀγαπητοί, οἰκτρὰ καὶ ἐλεεινὴ ἡ κατάστασις, εἰς τὴν ὁποίαν περιῆλθε τὸ Ἔθνος ἡμῶν ἀφ' ὅτου μετὰ τὴν ἅλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπέκυψεν εἰς τὸν σκληρὸν καὶ ἀπάνθρωπον ζυγὸν τῶν Τούρκων. Οἱ περισσότεροι καὶ ὡραιότεροι ναοὶ τῶν εὐλαβῶν πατέρων μας μετεβλήθησαν ὑπὸ τῶν κατακτητῶν εἰς τζαμία, τὰ σχολεῖα τὰ ἑλληνικὰ ἐκλείσθησαν, οἱ λόγιοι ὁμογενεῖς μας ἠναγκάζοντο νὰ ἐκπατρισθοῦν, ὁ λαὸς ἄνευ σχολείων καὶ διδασκάλων ὑπεχρεοῦτο νὰ μένῃ ἀπαίδευτος, αἱ περιουσίαι τῶν πατέρων μας διηρπάζοντο αὐθαιρέτως, τὰ παιδία ἐξισλαμίζοντο, ἡ ἐξάσκησις τῆς ἐργασίας δὲν ἦτο ἐλευθέρα, ἡ ζωὴ τῶν ραγιάδων δὲν ἦτο ἀσφαλής. Τοιαύτη μὲ ὀλίγας λέξεις ἦτο ἡ ἀξιοθρήνητος κατάστασις τῶν δυστυχῶν πατέρων μας κατὰ τοὺς δύο πρὸ πάντων πρώτους αἰῶνας τῆς τουρκικῆς τυραννίας. Ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃ τοὺς λαοὺς ἀπὸ τοιούτους κατακτητὰς καὶ τυράννους! Πιστὴ ἐπανάληψις τῆς λυπηροτάτης εἰκόνος τῆς παλαιοτέρας ἐκείνης καταστάσεως τῶν πατέρων ἡμῶν εἶναι τὰ ὅσα κατὰ τοὺς τελευταίους τούτους χρόνους μαρτύρια ὑφίσταται οἱ ὑπόδουλοι ἀδελφοί μας εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὴν Τουρκίαν, μαρτύρια τὰ ὁποῖα σπαράττουν τὴν καρδίαν μας, μαρτύρια τὰ ὁποῖα δὲν ἦτο δυνατὸν ν' ἀφήσουν ἀσυγκίνητον τὸ ἐλεύθερόν μας Κράτος, ὥστε νὰ μὴ λάβῃ τὰ κατάλληλα μέτρα πρὸς ὑπεράσπισιν καὶ σωτηρίαν τῶν κινδυνευόντων ὑποδούλων ἀδελφῶν μας.

Καὶ τώρα μὲν εὐτυχῶς ἔχομεν τὸ ἰδικόν μας ἐλεύθερον Κράτος, τὸ ὁποῖον, χάρις τῷ Θεῷ, εἶναι πλέον εἰς θέσιν νὰ ἐλευθερώνῃ καὶ νὰ προστατεύῃ τοὺς καταδυναστευομένους ὁμογενεῖς μας. Ἀλλὰ τότε, εἰς παλαιοτέραν ἐποχήν, κατὰ τὰς ἀρχὰς περίπου τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος, τὴν προστασίαν τῶν ὑποδούλων Χριστιανικῶν λαῶν εἶχεν ἀναλάβει ἡ ὁμόδοξος Ρωσσία, τὴν ὁποίαν καὶ εὐγνωμονοῦμεν ἀπείρως οἱ Ἕλληνες, δικαίως ἐκτιμῶντες τὴν ἐθνικὴν ὠφέλειαν, τὴν ὁποίαν μᾶς ἐπροξένησεν ἡ προστασία της αὐτη. Ἔκτοτε ἡ θέσις τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους ἤρχισε κατά τι νὰ βελτιώνεται. Ἀπὸ τότε δηλαδὴ ἤρχισαν οἱ ὁμογενεῖς μας χάρις εἰς τὴν ρωσσικὴν προστασίαν νὰ συγκεντρώνουν εἰς τὰς χεῖράς των ὅλον σχεδὸν τὸ ἐμπόριον τῆς Ἀνατολῆς. Διὰ τοῦ ἐμπορίου δὲ τούτου ἀπέκτησαν πολλοὶ ἐξ αὐτῶν πολλὰ πλούτη, διὰ μέσου τῶν ὁποίων καὶ οἱ ἴδιοι ἀνέκυψαν ὑλικῶς καὶ πνευματικῶς, καὶ εἰς τοὺς συνυποδούλους ἀδελφούς των ἠδυνήθησαν νὰ φανοῦν κατά τι χρήσιμοι.

Ἐκτὸς ὅμως τῶν διὰ μέσου τοῦ ἐμπορίου πλουτούντων εἰς τὴν ὑπόδουλον πατρίδα, καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν ὁμογενῶν μας μετέβαιναν εἰς τὰς εὐρωπαϊκὰς πόλεις καὶ ἐκεῖ ἐπλούτουν καὶ αὐτοὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ μέσου τοῦ ἐμπορίου, εἰς τὸ ὁποῖον ἔχουν οἱ Ἕλληνες ἐξαίρετον ἰδιοφυΐαν. Τοιουτοτρόπως δὲ πολλοὶ ἐξ αὐτῶν ἀνεδείχθησαν οἱ πρῶτοι καὶ μεγαλύτεροι ἐθνικοὶ εὐεργέται. Διότι ἂν καὶ ἁπλοϊκοὶ ἄνθρωποι οὗτοι, ἂν καὶ ἔξων εἰς τὸ

μέσον ἀλλοδόξων καὶ ἀλλοεθνῶν, διετήρουν ὅμως ἀνόθευτα τὰ πατροπαράδοτα ἤθη καὶ ἔθιμα, καὶ διέσωζαν ἀκμαῖον τὸ ὀρθόδοξον θρησκευτικὸν καὶ ἐθνικόν των αἴσθημα. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῆς φιλεργίας αὐτῶν, διὰ τῆς εὐφυΐας των καὶ μὲ τὴν οἰκονομίαν των ἤθελον ἐξασφαλίσει εἰς τὴν ξενητείαν μίαν καλὴν ἐργασίαν, ποῖον νομίζετε ὅτι ἦτο τότε τὸ πρόγραμμα τοῦ βίου πολλῶν ἐξ αὐτῶν; Νὰ διέρχωνται τὴν ζωήν των εὐεργετοῦντες τοὺς ὁμογενεῖς κατὰ πολλοὺς καὶ διαφόρους τρόπους.

Καὶ ὡρισμένως· ἐπροίκιζον ἄπορα κοράσια, ἐσπούδαζαν φιλομαθεῖς νέους, ὑπεστήριζαν ὑλικῶς τοὺς ἀπόρους λογίους, ἐξέδιδαν ἰδίαις δαπάναις ἑλληνικὰ βιβλία, τὰ ὁποῖα διένεμαν δωρεὰν εἰς τοὺς μαθητάς, ἵδρυαν σχολεῖα καὶ ἐμισθοδότουν τοὺς διδασκάλους, ἔκτιζαν ἐκκλησίας καὶ συνετήρουν τοὺς ἐφημερίους, ἀνήγειραν νοσοκομεῖα καὶ ἐβοήθουν τοὺς φυλακισμένους. Ὅταν δὲ ἀπέθνησκαν, ἄφινον μεγάλα κληροδοτήματα. Τοιουτοτρόπως δὲ οἱ ἀείμνηστοι οὗτοι ὁμογενεῖς καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν ἐξηκολούθουν τὰς ἐθνικὰς καὶ χριστιανικὰς αὐτῶν εὐεργεσίας ὡς ἄριστοι πατριῶται καὶ χριστιανοί.

Καὶ θὰ ἀναφέρωμεν ἐδῶ ὀλίγα ἐκ τῶν πολλῶν παραδείγματα, ὅσα ἐπιτρέπουν τὰ στενὰ ὅρια ἑνὸς συντόμου λόγου. Οἱ Ζωσιμάδαι ἦσαν ἓξ ἀδελφοί, ἐξ Ἰωαννίνων καταγόμενοι, οἵτινες ἐκτὸς ἄλλων ἀπειραρίθμων εὐεργεσιῶν των πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, ὅταν ἀπέθαναν ἐδώρησαν εἰς τὰ κοινωφελῆ καταστήματα τῆς ἰδιαιτέρας των πατρίδος 800 χιλ. ρουβλίων.

Ὁ Καπλάνης, Ἰωαννίτης καὶ οὗτος, πρῶτον μὲν συνέστησεν ἐπίσης εἰς τὰ Ἰωάννινα τὴν ὁμώνυμόν του Καπλάνειον Σχολήν, ἔπειτα δὲ ἐκληροδότησε περὶ τὰς 190 χιλιάδας ρουβλίων ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ ὑπὲρ τῶν σχολείων καὶ τοῦ νοσοκομείου τῆς ἰδιαιτέρας του πατρίδος.

Ὁ Ψαριανὸς Βαρβάκης ἐκτὸς ἄλλων ὑποτροφιῶν καὶ πολλῶν χορηγημάτων ὑπὲρ τῶν ἀπόρων σπουδαστῶν καὶ λογίων, καὶ τὴν ἰδιαιτέραν του πατρίδα τὰ Ψαρὰ πολλάκις καὶ ποικιλοτρόπως εὐηργέτησε, καὶ ὑπὲρ τοῦ ἔθνους ἐν γένει διέθεσε περὶ τὰ δύο ἑκατομμύρια δραχμῶν.

Ὁ Ι. Παπαφῆς, ὅστις ἦτο μὲν Θεσσαλονικεύς, ἀλλ' ἐπλούτησεν εἰς τὴν Μελίτην, ἐδώρησεν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινότητα τῆς Θεσσαλονίκης 100 χιλ. τουρκικῶν λιρῶν, διὰ τῶν ὁποίων ἱδρύθη καὶ συντηρεῖται ἀκόμη τὸ καλλιμάρμαρον ὀρφανοτροφεῖον «Μελιτεύς».

Καὶ ὁ συμπατριώτης μας Δ. Βερναρδάκης, ὁ ἐν Ταϊγανίῳ τῆς Ρωσσίας γεννηθεὶς καὶ ἀποκτήσας τὰ πλούτη του, ἀφ' ἑνὸς μὲν προσέφερε τὰ μέσα νὰ ἐκπαιδευθοῦν πολλοὶ ἄποροι νέοι, συνέδραμε πολλοὺς ὁμογενεῖς λογίους, ἀνήγειρε τὸν ναὸν τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος ἐν Πετρουπόλει, χάριν δὲ τῶν ἐθνικῶν ἀναγκῶν προσέφερεν ἀποθνήσκων 500 χιλ. δραχμῶν.

Παρομοίως καὶ οἱ Ζάππαι καὶ ὁ Τοσίτσας καὶ ὁ Δόμπολης καὶ ὁ Στουρνάρας καὶ ὁ Χατζῆ-Κώστας, καὶ ὅλη ἡ ἄλλη αὐτη χορεία τῶν Ἠπει-

ρωτῶν, καὶ οἱ Ζαρίφαι καὶ ὁ Στεφάνοβικ ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἀρχαιότεροι καὶ μεταγενέστεροι ὁμογενεῖς μας ἐδαπάνησαν πλεῖστα ὅσα χρήματα ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τοῦ Ἔθνους, ἀναδειχθέντες μεγάλοι ἐθνικοὶ εὐεργέται, εἰς τοὺς ὁποίους διὰ τοῦτο καὶ ἀνήκει ἐκ μέρους ἡμῶν πᾶσα δόξα καὶ τιμή. Διότι, κατὰ τὸν ἀπόστολον Παῦλον, «δόξα καὶ » τιμὴ παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν».

Ἀφ᾽ ὅτου δὲ, χάρις τῷ Θεῷ καὶ διὰ τῶν πολυετῶν ἡρωϊκῶν ἀγώνων τῶν πατέρων ἡμῶν ἱδρύθη τὸ πρῶτόν μας μικρὸν Κράτος καὶ ὡρίσθησαν αἱ κλειναὶ Ἀθῆναι ὡς πρωτεύουσα τοῦ νέου Βασιλείου μας, τότε δὴ ἐκορυφώθη ἡ εὐγενὴς ἅμιλλα καὶ φιλοτιμία τῶν πλουσίων ὁμογενῶν μας εἰς τὸ νὰ προσφέρουν πολλὰς καὶ γενναίας δωρεὰς πρὸς καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν μὲ ὅλα τὰ εἴδη τῶν κοινωφελῶν καθιδρυμάτων. Τοιουτοτρόπως δὲ ὅπου δήποτε καὶ ἂν στραφῇ τις σήμερον εἰς τὰς Ἀθήνας συναντοῦν τὰ βλέμματά του καὶ ἓν ὡραιότατον δημόσιον ἵδρυμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνέγερσις ὀφείλεται εἰς μίαν ἡγεμονικὴν χορηγίαν ἑνὸς ἐθνικοῦ εὐεργέτου, οἷον τοῦ Ἀβέρωφ, τοῦ Σίνα, τοῦ Βαλλιάνου, τοῦ Ριζάρη, τοῦ Ἀρσάκη, τοῦ Συγγροῦ, τοῦ Σκυλίτση κλπ.

Καὶ αἱ μεγάλαι μὲν αὗται δωρεαὶ τῶν πλουσίων ὁμογενῶν μας, τόσον αἱ προσφερόμεναι εἰς τὰς Ἀθήνας ὅσον καὶ αἱ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Ἑλλάδος, εἶναι τρόπον τινὰ οἱ λίθοι οἱ μεγάλοι, οἱ τετράγωνοι, οἱ γωνιαῖοι, μὲ τοὺς ὁποίους ἀνοικοδομεῖται ἐπὶ στερεῶν τοίχων τὸ ἐθνικὸν οἰκοδόμημα, ὑπὸ τὴν στέγην τοῦ ὁποίου πρόκειται σὺν Θεῷ νὰ στεγασθῇ ἐν ἀσφαλείᾳ ὁλόκληρος ἡ Ἑλληνικὴ οἰκογένεια. Εἴθε δὲ νὰ μὴ ἀργήσῃ νὰ τεθῇ ἡ ὀροφὴ ἐπὶ τῆς ἐθνικῆς ταύτης οἰκοδομῆς! Τότε βεβαίως εἰς τὸ ἀνώφλιον τοῦ ἐθνικοῦ μεγάρου θὰ ἥρμοζε νὰ χαραχθῇ μὲ μεγάλα γράμματα ἡ ἑξῆς ἐπιγραφή. «Δόξα καὶ τιμὴ εἰς πάντας τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέ» τας τοὺς ἐργασθέντας τὸ ἀγαθὸν καὶ ὠφέλιμον ὑπὲρ τοῦ Ἔθνους».

Ἀλλ᾽ εἰς πᾶσαν λιθίνην οἰκοδομὴν δὲν εἶναι διόλου περιττοὶ καὶ αἱ μικραὶ πέτραι, καὶ τὰ χαλίκια καὶ ἡ ἄσβεστος καὶ ἡ ἄμμος· μὲ αὐτὰ τὰ ὑλικὰ οἱ οἰκοδόμοι ἀναγεμίζουν τὰ κενὰ καὶ συνδέουν τὰ μέρη τῆς οἰκοδομῆς καὶ στερεώνουν τὸ ὅλον κτίριον. Κατ᾽ αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ ἐδῶ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἡμῶν οἰκοδομὴν δὲν περιττεύουν βεβαίως διόλου καὶ αἱ μικρότεραι δωρεαὶ πρὸς θεραπείαν τῶν τοπικῶν ἡμῶν ἀναγκῶν. Καὶ ἡ μικρὰ συνδρομὴ ὑπὲρ ἑνὸς σχολείου ἢ φιλανθρωπικοῦ σωματείου ἢ ἄλλου κοινωφελοῦς ἱδρύματος εἶναι ὡσαύτως ἐθνωφελής, ἔστω καὶ εἰς μικρότερον βαθμόν. Εἶναι δὲ ἐπίσης ἄξιοι δόξης καὶ τιμῆς ὡς ἐργαζόμενοι τὸ ἀγαθὸν καὶ οἱ δωρηταὶ οὗτοι, τοὺς ὁποίους πρὸς διάκρισιν ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς δυνάμεθα νὰ ὀνομάσωμεν κοινοτικοὺς εὐεργέτας. Εὐτυχῶς δὲ ἑκάστη ἑλληνικὴ κοινότης, εἴτε μεγάλη εἴτε μικρά, ἔχει τοὺς ἰδικούς της δωρητὰς καὶ εὐεργέτας, οἵτινες ζῶντες ἢ ἀποθνήσκοντες προσέφεραν ἐξ εὐλαβείας καὶ φιλογενείας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἢ ὑπὲρ τοῦ νοσοκομείου ἢ ὑπὲρ τῶν σχολείων τῆς κοινότητός των ἓν χρηματικὸν δῶρον ἢ μίαν οἰκίαν ἢ ἓν

κτῆμα ἢ ἓν ἄλλο εἶδος ἀξίας. Κατ᾿ αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ὑπεστηρίζοντο καὶ συνετηροῦντο τὰ ἐκπαιδευτικὰ καὶ φιλανθρωπικὰ καὶ κοινωφελῆ καταστήματα τῶν κοινοτήτων ἡμῶν πρὸς κοινὴν ὠφέλειαν καὶ ἀμοιβαίαν βοήθειαν. Ὁ Θεὸς νὰ ἐλεήσῃ τὴν ψυχὴν τῶν δωρητῶν τούτων κατὰ τὸ ἀγαθόν, τὸ ὁποῖον ἔπραξαν εἰς τὴν κοινότητά των!

Σήμερον τὰ σχολεῖά μας συντηροῦνται ὑπὸ τοῦ Δημοσίου, τὰ δὲ νοσοκομεῖα συντηροῦνται ὡσαύτως ὑπὸ τῶν Δήμων τῶν πόλεων. Ὡς ἐκ τούτου ὑποτίθεται ὅτι τὰ καταστήματα ταῦτα δὲν ἔχουν ἀνάγκην τῆς συνδρομῆς τῶν ἰδιωτῶν. Διὰ τοῦτο ποῖον εἶναι τὸ λυπηρόν, τὸ ὁποῖον παρατηρεῖ τις εἰς τὴν σημερινὴν ἐποχήν; Ἐνῷ εὐτυχῶς αἱ μεγάλαι δωρεαὶ τῶν ὁμογενῶν μας μὲ τὴν πάροδον τῶν ἐτῶν καὶ μὲ τὴν μεταβολὴν τῶν πολιτικῶν περιστάσεων δὲν ἐστείρευσαν ποσῶς, ἀλλ᾿ ἀποτελοῦν χρυσῆν ἅλυσιν ἥτις φθάνει μέχρι τῶν ἡμερῶν μας· τοῦτο δὲ τιμᾷ μεγάλως τὸ ἑλληνικὸν ὄνομα· ἀπεναντίας οἱ εὐλαβεῖς δωρηταὶ τῶν κοινοτικῶν ἡμῶν καταστημάτων παρουσιάζονται σήμερον, παρ᾿ ἡμῖν τοὐλάχιστον, σπανιώτεροι. Ἡ ὡραία δὲ αὕτη χριστιανικὴ καὶ ἑλληνικὴ παράδοσις τῶν εὐλαβῶν καὶ φιλαδέλφων δωρεῶν κινδυνεύει δυστυχῶς νὰ διακοπῇ παρ᾿ ἡμῖν ὄχι βέβαια πρὸς τιμὴν καὶ δόξαν ἡμῶν. Οἱ δὲ εἰς τὰς ἐπαρχίας χριστιανοὶ προχωροῦν ἀκόμη περισσότερον δυστυχῶς εἰς τὸ ἄτοπον· διότι τί κάμνουν οὗτοι σήμερον; Ἀντὶ νὰ προσφέρουν καὶ οἱ ἴδιοι ἀφιερώματα εὐλαβῆ ὑπὲρ τῶν ἐνοριακῶν ναῶν των, ζητοῦν καθημερινῶς καὶ πωλοῦν τὰ τοιαῦτα ἀφιερώματα τῶν πατέρων αὐτῶν πρὸς ἀνέγερσιν ἢ μεγέθυνσιν ἢ πρὸς ἀνακαινισμὸν τῶν Ἐκκλησιῶν των, ὡς ἐὰν δὲν ὤφειλαν οἱ ἴδιοι νὰ κάμνουν ὅλην τὴν ἀπαιτουμένην ἐργασίαν καὶ δαπάνην.

Καὶ ὅμως, ἀγαπητοί, δύνασθε νὰ φαντασθῆτε καὶ μόνοι σας εἰς ὁποίαν ἀκμὴν καὶ τελειότητα θὰ εὑρίσκοντο σήμερον ὅλα τὰ κοινοτικά μας καθιδρύματα καὶ σωματεῖα, ἐάν, καθὼς μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν βοήθειαν ἀπεκτήσαμεν τὸ μέγιστον δῶρον τῆς ἐλευθερίας, διέθετεν ὑπὲρ αὐτῶν ἕκαστος ἐξ ἡμῶν ἐφ᾿ ὅσον ζῶμεν ἢ αἰτίᾳ θανάτου ἔστω καὶ τὸ παραμικρότερον ποσὸν ὡς εὐλαβὲς ἀφιέρωμα. Τοῦτο βεβαίως δὲν θὰ ἀπετέλει ἀδίκημα εἰς τοὺς νομίμους κληρονόμους μας. Τοῦτο ἐπίσης δὲν θὰ ἦτο διόλου προσβολὴ κατὰ τῶν προϊσταμένων ἀρχῶν καὶ ἐφορειῶν τῶν εὐαγῶν τούτων καὶ κοινωφελῶν καταστημάτων. Τοῦτο ἀπεναντίας θὰ ἦτο τὸ μέτρον τῆς χριστιανικῆς καὶ φιλαδέλφου ἡμῶν προαιρέσεως. Τοῦτο θὰ ἦτο ἔργον ἀγαθόν, ἄξιον τῆς τιμῆς καὶ δόξης παρὰ Θεῷ καὶ ἀνθρώποις. Τοῦτο τέλος θ᾿ ἀπέβαινε πρὸς ἡσυχίαν καὶ ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς ἡμῶν. Διότι «τιμή, λέγει ὁ » λόγος τοῦ Θεοῦ, τιμὴ καὶ δόξα καὶ εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγα» θόν», τὴν ὁποίαν τιμὴν καὶ δόξαν καὶ εἰρήνην εἴθε νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀγαθοῦ εἴς τε τὰ ἄτομα καὶ τὰς κοινότητας ἡμῶν καὶ εἰς τὴν Πατρίδα καὶ τὸ Ἔθνος. Γένοιτο!